
ÅRSRAPPORT 2015

BACHELORPROGRAMMET I JÄMFÖRANDE POLITIK

Åsa von Schoultz

PROFESSOR I STATSVETENSKAP, MITTUNIVERSITETET
programsensör för Bachelorprogrammet i jämförande politik
samhällsvetenskapliga fakulteten, UiB, 2014-2017

INLEDNING

Ärad med uppdraget som programsensor för Bachelorprogrammet i jämförande politik för perioden 2014-2017 har i mitt andra uppdrag fått i uppdrag att utvärdera institutets internationalisering och identifiera punkter där institutet kan utveckla och förbättra sin hantering på detta område.

Bakgrunden till uppdraget är att Universitetet i Bergen (UiB) i sin nya strategi har en ökad internationalisering som mål; både vad gäller antalet inresande och utresande studenter. De ekonomiska insatserna för ökad internationalisering har även stärkts genom en avisering från politiskt håll om utökade anslag för internationalisering under 2017.

UiB har i sin strategi för perioden 2016-2022 följande övergripande mål på internationaliseringsområdet:

- Universitetet skall ha ett utbrett samarbete med de bästa internationella utbildningsinstitutionerna
- Före 2022 skall minst 40 procent av de som tar en kandidatexamen ska ha varit utomlands inom ramen för sina studier
- Antalet inresande studenter skall öka med 20 procentenheter

I handlingsplanen för internationell verksamhet (UiB 2011) preciseras följande relevanta mål:

- UiB skall säkra en bättre disciplinär förankring för sina utreseavtal med anvisande perioder för utbyte inom ramen för studieprogrammen och utbyte till miljöer med vilka man har etablerat forskningssamarbete
- Stärka kopplingen mellan utbildning och forskning i internationellt arbete. Använda internationella avtal för att främja målet. Även få en bättre balans i utbytet på olika typer av avtal (bilateral/Erasmus).

För att UiB skall lyckas med sitt övergripande mål att öka aktiviteten på området krävs ett aktivt arbete som gör det attraktivt för utländska studenter att komma till UiB och lockande för universitetets studenter att åka på utbyte. De mer konkreta målen i handlingsplanen för internationell verksamhet kan användas som riktlinjer i arbetet.

Inom ramen för uppdraget har jag valt att göra en relativt allmännt orienterad genomlysning av institutets internationalisering inom ramen för Bachelorprogrammet i jämförande politik som är inriktningen på mitt uppdrag. I första hand ligger fokus på diverse praktiska organiseringsfrågor som kan stärka det arbete man idag har. Rapporten kommer förutom en inledande del att ge en kort beskrivning av nuläget, en utvärdering av arbetet med inresande och utresande studentgrupper och framföra några rekommendationer, i första hand gällande den praktiska hanteringen på några områden.

Som underlag för rapporten har jag fått ta del av en allmän beskrivning av hur institutet arbetar kring internationalisering och de centrala policies som finns vid UiB. Jag har även fått ta del av en sammanställning kring de utbytesavtal som finns tillgängliga för studenter och hänvisningar till vidare information om internationalisering i Norge tillgänglig på internet. Vid mitt besök vid institutet för jämförande politik i januari 2016 fick jag fördjupad information och kunde föra flera viktiga samtal med centrala personer involverade i internationaliseringsarbetet och med ansvar för utbildningsprogrammet. Jag hade även möjlighet att träffa och intervjua studenter direkt berörda av internationaliseringsarbetet i olika roller; både som inresande och utresande utbytesstudenter.

Min bedömning är att tillgången på material och samtalen med berörda och involverade parter har gett mig en god insyn i institutets arbete kring internationalisering. Jag har även fått exemplarisk assistans från personalen vid institutet och goda möjligheter att ta del av mer detaljerat material då det har funnits anledning.

INTERNATIONALISERING: EN LÄGESBESKRIVNING

Inledningsvis skall sägas att institutet redan idag bedriver ett framgångsrikt internationaliseringsarbete både vad gäller antalet inresande studenter som kommer från universitet i andra länder för att läsa kurser vid institutet och antalet egna studenter som reser på utbyte utomlands.

Tabell 1. Totala antalet inresande och utresande studenter för institutet för jämförande politik (fakultetens årliga översikt).

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Medelv.
Inresande	71	67	65	111	106	92	81	85
Utresande	26	27	32	39	46	50	46	38
Totalt	97	94	97	150	152	142	127	123

Inom ramen för Bachelorprogrammet har andelen som varit på utbyte bland de examinerade (sett till antagen kull) under de senaste åren varierat mellan 40 och 60 procent. Det innebär att man redan idag (med råge) uppfyller de mål som UiB enligt sin strategi strävar efter att nå år 2022. Genomsnittlig utbytesgrad för examinerade studenter på Bachelornivå vid den samhällsvetenskapliga fakulteten var under 2014 31,5 procent. Befintlig statistik visar således att studenterna inom ramen för Bachelorprogrammet i jämförande politik faller mycket väl ut i en jämförelse med andra utbildningsinriktningar vid fakulteten (och rimligtvis vid universitetet som helhet).

I linje med UiBs riktlinjer för internationalisering finns det inom ramen för utbildningsprogrammet en period på två terminer (termin fyra och fem) som tydligt anvisas för utbytesvistelse. Inför utresa

upprättas ett sk. learning agreement som på förhand godkänner de kurser som studenterna avser att läsa. Det finns dock en relativt hög grad av flexibilitet och många byter kurser under sin utlandsvistelse. Policyn för vilka typer av studier som godkänns är liberal. Utbytet är en del av studenternas fria studier vilket innebär att i princip allt utom kurser som överlappar med det som ingår i de fasta terminerna inom ramen för programmet godkänns.

Tillgången till utbytesavtal är mycket god och täcker in stora delar av världen. Institutet har 46 gällande avtal av vilka de flesta är inom ramen för Erasmus+-programmet. Flera av de bilaterala avtal man har ingått är med universitet där den statsvetenskapliga utbildningen håller mycket hög kvalitet. I tillägg institutets egna avtal finns det även ett antal avtal inom ramen för fakulteten studenterna i jämförande politik har möjlighet att använda sig av. Dessutom finns det ca. 80 universitetscentrala avtal som studenterna kan dra nytta av.

Institutet attraherar även en stor del inresande utbytesstudenter. Här saknas tillgång till motsvarande siffror för andra delar av universitetet eller andra utbildningar vid fakulteten men bilden är att institutet bedriver en framgångsrik verksamhet även på detta område, inte minst genom att man erbjuder ett relativt stort antal kurser på engelska (för tillfället 9 st/läsår). En nedgång i antalet studerande har dock noterats under de senaste åren (från 111 st år 2011 till 81 st år 2014) vilket i första hand kan förklaras med att andra utbildningsinriktningar har börjat erbjuda ett större antal kurser på engelska. Konkurrensen om de inresande studenterna har således ökat.

UTRESANDE STUDENTER: UTVÄRDERING

Bland ansvariga för utbildningsprogrammet har man noterat en viss nedgång i antalet utresande studenter under senare år. Statistiken redovisad i tabell 1 (2008-2014) ger inte någon anledning till oro men preliminära siffror för 2015 tyder på en nedgång. Inte minst verkar det som att fler ändrar sina planer efter det att de har anhängit om plats för utlandsvistelse. Inför ht 2015 och vt 2016 fanns det 42 anmälda studenter av vilka 7 shoppade av efter det att de hade erbjudits en plats. Denna trend kan sannolikt kopplas till att själva ansökningsförfarandet har förenklats och att det kan innebära att vissa studenter går in med en ansökan utan att ha tänkt igenom situationen. Oberoende av skälen till avhoppen finns det vid institutet en oro över att antalet utresande studenter framöver kan komma att sjunka. Det finns därför finnas anledning att reflektera över hur man kan motivera fler studenter att välja utbyte för att inte tappa position.

Information

Enligt undersökningar som har gjorts bland studer är tillgång till *information* central för att motivera studenterna att åka utomlands. Det är även en punkt som återkommer i de samtal jag har genomfört

med studenterna. Flera lyfter fram att det på webben finns mycket rik tillgång till information kring studier i utlandet och att det finns viss information om alla de olika universitet som man kan välja att studera vid. Det arbete som den ansvariga studievägledaren Adrian Kjær gör får även det mycket positiva omdömen. Utgångsläget är således i grunden gott.

Tydligt är även att studenterna uppskattar information som ges student-till-student. Detta har man vid institutet tagit fasta på genom att initiera ett *ambassadörsprogram* bland de studenter som åker på utbyte under vårterminen 2016. Det innebär att utresande studenter kommer att blogga under sin utlandsvistelse och därmed förmedlar sina upplevelser direkt till studenter som överväger att åka till det aktuella universitetet; något som säkerligen kommer att tas emot positivt bland studenter som överväger något av de berörda universiteten.

Däremot uppfattar studenterna inte att de under sin utbildning i någon stor utsträckning *aktivt mobiliseras* till att åka utomlands. Den goda tillgången till information uppfattas alltså som beroende av självselektion. Nären studerant väl har bestämt sig för att åka utomlands finner han eller hon en uppsjö med information. Det är däremot mindre troligt att studenter som inte själv aktivt har tänkt i de här banorna tar del av det material som finns tillgängligt. Här finns det utrymme för förbättring och förutsatt att man vill öka antalet studenter som åker på utbyte (eller behålla de nuvarande höga nivåerna) kan det finnas mycket att vinna på att utveckla arbetet med att motivera studenterna eller att väcka intresse hos dem för utlandsstudier.

I dagens läge ges information via många kanaler; i samband med introduktionsveckan, via e-post, facebook och på studentportalen, det ordnas orienteringsmöten om utbyte och även en internationell vecka där det aktivt informeras av möjligheten att åka utomlands för att studera inom ramen för utbildningen. Trots den rika floran av kanaler tycks det inte riktigt nå ut till studenterna i den utsträckning som man avser. Självselektion begränsar sannolikt tillgången till flera av de tillgängliga kanalerna så som den internationella veckan och orienteringsmöten om utbyte. Information under introduktionsveckan kombineras i sin tur med en uppsjö av viktig information av annan karaktär. Intrycket är att det mobiliserande åtgärder vid andra tillfällen, närmare knutet till undervisningen vid institutet sannolikt skulle bidra till att nå fler (se mer nedan)

Antal utbytesavtal

Ytterligare en relaterad punkt som lyfts fram från studenthåll gäller paradoxalt nog det motsatta problemet, dvs. tillgång till för mycket information. Institutet har avtal med ett stort antal universitet och dessutom finns det ytterligare alternativ att tillgå via de universitetscentrala avtalen och avtalen vid fakulteten. Ur studentsynpunkt uppfattas de många tillgängliga alternativen för utlandsstudier

som både positivt och negativt. De uppskattar den stora valmöjligheten men efterlyser samtidigt tydligare anvisningar eller förslag på vilka universitet som de främst bör rikta sitt intresse mot.

Ytterligare en aspekt att förhålla sig till är att det från universitetscentralt håll finns ett tryck på att minska antalet avtal och istället gå in för att fördjupa kontakterna till ett mindre antal universitet där samarbetet även omfattar forskningssidan.

Om man tittar närmare på de 46 avtal som idag existerar vid institutet är det få som kan klassificeras som helt passiva. Utgående från den statistik som jag har att tillgå som endast omfattar ett nedslag i tiden (år 2013) var endast 8 avtal av 46 inaktiva (17 %), vilket talar för att få avtal är helt utan utbyte sett över en längre period. En majoritet av avtalen 54 procent (25 st) omfattade det aktuella året både inresande och utresande studenter, 20 procent (9 st) användes enbart av inresande studenter och 9 procent (4 st) enbart av utresande studenter.

Intrycket är att en minskning av antalet avtal inte bara skulle begränsa studenternas utbud, det skulle sannolikt få negativa konsekvenser för volymerna, både sett till antalet utresande och antalet inresande utbytesstudenter. Institutet bör dock överväga åtgärder för att underlätta valsituationen för de studenter som vill åka på utbyte och även fundera närmare på hur man kan möta den universitetscentrala förväntningen om att bygga fördjupade samarbeten som inkluderar forskning inom ramen för de avtal som finns (se mer nedan).

INRESANDE STUDENTER: UTVÄRDERING

Vad gäller inresande utbytesstudenter som kommer till UiB och väljer att ta kurser vid institutet för jämförande politik är det allmänna intrycket att det är svårare för institutet att själv påverka situationen. Studenterna väljer de kurser de skall läsa vid sin vistelse i Bergen innan de reser ut. Avgörande är alltså den information som finns att tillgå på webben.

Den internationella prägel som finns vid institutet och det relativt stora antalet kurser som ges på engelska innebär att man har attraherat ett stort antal studenter. Profilkurser som i första hand riktar sig till utbytesstudenter så som *Scandinavian Politics and Government* är mycket populär. Konkurrenten om de internationella studenterna tycks dock ha ökat. I dagens läge erbjuds inom totalt 60 kurser på engelska vid samhällsvetenskapliga fakulteten av vilka institutet står för 15 procent.

I mitt möte med utbytesstudenter vid institutet framgick tydligt att det är mycket nöjda med sitt val av studieort och av kurser vid institutet. Flera gav uttryck för att miljön (både i Bergen och vid institutet) överträffade deras förväntningar och att de inte hade förstått hur framstående institutet är

i sin forskning och utbildning innan de reste till Bergen. De betonade även att fler sannolikt skulle välja att läsa kurser vid institutet om kvaliteten på miljön (ranking) och profileringen mot jämförande politik skulle framgå tydligare i den information som finns tillgänglig på webben. En okulär besiktning av institutets engelska webbsidor bekräftar intrycket av att det här med relativt enkla grepp skulle gå att åstadkomma en mer offensiv och lockande introduktion.

Motsvarande kommentarer men av mer allmän karaktär gällde den universitetscentrala information som ges på webben som de inte uppfattar ger rättvisa åt Bergen som studiemiljö. Universitetet som helhet kunde sannolikt öka sin attraktionskraft genom att tydligare lyfta fram så väl praktiska fördelar med att studera i Bergen, de vackra omgivningarna och framför allt universitetets allmänt höga ställning.

Även de internationella studenterna lyfter således fram information som den centrala frågan och även betydelsen av student-till-student information och personliga erfarenheter. Flera betonade att det var möten med studenter från Bergen på utbyte vid deras egna universitet eller personer med erfarenhet av utbyte i Bergen som fällde avgörandet i deras val av studieort. Det fanns även en allmänt positiv inställning till att ställa upp som ambassadörer för sina hemuniversitet under sin vistelse i Bergen.

INTERNATIONALISERINGSARBETE: REKOMMENDATIONER

I utvärderingen ovan framgick ett antal punkter på vilka man vid institutet kan jobba förebyggande för att bevara sin redan starka position på internationaliseringsområdet och undvika en eventuell nedgång både vad gäller utresande och inresande studenter.

När det gäller utresande studenter finns det flera vägar att gå för att stimulera fler studenter till utbyte. Det handlar dels om att se över arbetet med att nå ut till fler studenter och att förenkla för studenterna i det val de skall göra när de väl har blivit intresserade av utbyte. Det kan även finnas anledning att tänka över om man kan utvidga de alternativ som står till buds för studenterna.

Mobilisering och profilering

Universitet vill se starkare band mellan avtalade parter inom ramen för studentutbyte och man efterfrågar samarbeten som även omfattar forskande personal. Studenterna efterfrågar i sin tur mer personlig information och även tydligare riktlinjer om vilja universitetet i första hand lönar sig att åka till (samtidigt som de önskar att det breda utbudet bibehålls).

Sett till denna bakgrund kan ett ur flera synvinklar fruktbart alternativ vara att använda sig av den erfarenhet som finns bland den forskande personalen vid institutet och involvera dem i

informationsarbetet kring utbytesstudier. Detta kunde t.ex. ske genom att en inledande sondering av vilka forskarkontakter som finns med de universitet med vilka institutet har gällande avtal, göra ett urval av de mest lovande, och därefter ge i uppdrag åt aktuella lärare att inom ramen för sin undervisning ge en presentation av ett universitet han eller hon har goda kontakter till, prata mer om profilen på forskningen som bedrivs där och möjligheten att åka på utbyte till miljön (ev. med stöd av studievägledaren). Det skulle lyfta fram forskningsanknytningen, öka antalet tillfällen då studenterna får information om utlandsstudier, bygga på personliga erfarenheter och även underlätta studenternas urvalsprocess.

Studenterna jag samtalat med lyfter även fram andra kanaler för ökad information kring utbyte, t.ex. de personliga sidorna och institutets sidor på facebook där man kunde presentera olika speciellt intressanta universitet eller lägga ut information om ansökningsfrister.

Praktikplatser utomlands

Ett populärt alternativ till utlandsstudier är praktik i utlandet och i dagens läge erbjuder institutet enligt den information som jag har tagit del av endast en mycket eftertraktad plats i Bryssel. Eftersom praktik utomlands räknas som en del av internationaliseringen skulle en utvidgning av denna verksamheten kunna bidra till att stärka institutets position. Det är även sannolikt att det skulle uppfattas som ett attraktivt alternativ och bidra till att ytterligare höja utbildningens status överlag.

Internationella studenter

Institutet kunde även utnyttja inresande studenter som marknadsförare för sina universitet och för möjligheten att åka på utbyte mer effektivt. Detta görs visserligen redan inom ramen för de internationella dagarna, men man kan även tänka sig mer riktade insatser till institutets egna studentgrupper vilket skulle kunna till att nå andra studenter än de som redan är intresserade. Här kunde man med fördel rikta in sig på några, speciellt intressanta universitet.

Marknadsföring av institutet gentemot inresande studenter

Som lyftes fram tidigare är gruppen inresande utbytesstudenter en betydligt mer svårarbetad grupp. De flesta har redan gjort sina kursval innan de anländer till Bergen. Det som man från institutets sida i första hand kan göra för att bevara sin starka position är att behålla ett gott urval av kurser samt att se över den information som ges på engelska på institutets hemsidor. För studenter (och forskare) utan tidigare kunskap om institutets verksamhet kan det vara värdefullt att få en tydligare bild av hur framstående institutet är ur nationellt och internationellt händseende (ranking).

AVSLUTNING

I mitt andra uppdrag som programsensor för Bachelorprogrammet i jämförande politik gavs jag i uppgift att göra en översyn av institutets internationaliseringsarbetet. Efter en genomgång av bakgrundsmaterial som inkluderar existerande aktivitet och avtal, och efter samtal med utbildningsansvariga, studievägledare och studenter är min uppfattning att man vid institutet bedriver ett mycket framgångsrikt arbete på internationaliseringsområdet.

Utgångsläget i relation till andra enheter vid UiB är således gott. Den uttalade ambitionen från UiBs sida till ökad internationalisering kan dock på sikt riskera att undergräva institutets position som populärt ämne för inresande studenter. Man ger även uttryck för en viss oro om minskat intresse för utlandsstudier hos studenterna. För att behålla sin position som en av universitetets mest framgångsrika miljöer för internationalisering i en ökad intern konkurrens är det viktigt att man agerar proaktivt. Vissa åtgärder har man redan vidtagit, bl.a. genom ett nytt ambassadörsprogram där utresande studenter genom att blogga under sin utlandsvistelse sprider information och inspirerar fler studenter att åka utomlands.

Jag har i min utvärdering lyft fram ytterligare några åtgärder som man kan ta till för att mobilisera fler studenter till att åka utomlands, för att förbättra informationsgången kring utbytesstudier och för att underlätta för studenterna att sortera bland de många alternativ som står till buds. Det tryck som finns på institutet att begränsa antalet utbytesavtal och stärka deras forskningsanknytning kan mötas genom att starkare integrera institutets forskarkår i arbetet kring internationalisering och att på så sätt utnyttja den kunskap och de kontakter som redan finns på plats. Eftersom få avtal i dagens läge är helt inaktiva riskerar dock en begränsning i antalet avtal att på sikt leda till lägre grad av internationalisering. Min rekommendation är därför att institutet försöker balansera situationen genom att hålla kvar existerande avtal men att arbeta mer aktivt kring ett urval av dem.

Slutligen är det värt att betona att de förslag som här har framförts gäller förbättringar på marginalen. De viktigaste strukturerna i arbetet med internationalisering fungerar i dagens läge mycket väl och man uppfyller redan idag de volym- och kvalitetsmål som UiB har föresatt sig att nå år 2020. Institutet har även förmånen att attrahera en studentgrupp med stort intresse för andra länder och politiska system. Utgångsläget inför framtiden är således utmärkt.